

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΕΚΚΑ

Η ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ
ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Μάνη, 1938

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΉΤΑΝ ΑΝΟΙΞΗ και στη Μάνη τα χελιδόνια είχαν επιστρέψει. Τιτιβίζαν στις στέγες, φτερουγίζαν στις πλαγιές, έστηναν τις φωλιές τους, με το χάρισμα να νιώθουν πού ανήκουν, τί θέλουν να κάνουν, σε αντίθεση με τον άνθρωπο ο οποίος όσες ζωές κι αν του χαρίσουν αναλώνεται στην προσπάθεια να αποκωδικοποιήσει έννοιες που καθόλου δεν βοηθούν στην ανάταση του πνεύματός του ή στη γαλήνη της ψυχής του.

«Κατέρω! Κατέρωω! Κατέρωωω!...»

Η φωνή της Τούλας Ριζοπούλου αντήχησε νευρική στις ανηφοριές του Κότρωνα με τις πελώριες πυκνόφυλλες βελανιδιές. Το ανοιξιάτικο αεράκι έπαιζε με τις καστανόξανθες τούφες των μαλλιών της που είχαν

ξεφύγει από το μαύρο της φακιόλι. Αυτό το μαύρο φακιόλι σήμαινε πως δεν ανήκε στις «χαιράμενες» αλλά στις γυναίκες που πενθούσαν κάποιον συγγενή, όπως, δυστυχώς, οι περισσότερες γυναίκες στη Μάνη. Έφερε την παλάμη της στο ύψος του μετώπου της για να μην τη στραβώνει το φως του ήλιου. Το εξεταστικό γερακίσιο βλέμμα της που λαμπύριζε από θυμό, έτρεξε από τις πλαγιές οι οποίες είχαν αρχίσει να χνουδιάζουν από το νεαρό χαμόμηλο, μέχρι το ακροθαλάσσι του Κότρωνα που το αγκάλιαζαν σκουρόχρωμα βράχια. Η ανοιχτόχρωμη ματιά της στάθηκε για λίγο στην απεραντοσύνη της γαλάζιας θάλασσας του Λακωνικού Κόλπου, με τα μικρά αφρισμένα κύματα. Η εικόνα του απέραντου γαλάζιου ανακούφισε για λίγο το βλέμμα της από τις φροντίδες της καθημερινότητας. Έπειτα συντονίστηκε και πάλι με την έγνοια της κόρης της που πιλάτευε το μυαλό της και η έκφραση του προσώπου της αμέσως έχασε τη γλύκα που πήγε να σταθεί. Γύρισε λοξά το κορμί προς το μέρος της αντικρινής πλαγιάς και φώναξε ξανά το όνομά της. Αφουγκράστηκε για λίγο περιμένοντας κάποια απόκριση, μα μόνη που πήρε ήταν από μερικούς ξεστρατισμένους κατσουλιέρηδες* και κάποιες τρυγόνες που ενοχλήθηκαν από τις φωνές της και πέταξαν μερικά μέτρα παραπέρα.

Η Τούλα έβαλε τα χέρια της στην ισχνή της μέση κι ανηφόρισε στο χλιοπατημένο μονοπάτι που οδηγούσε στο πυργόσπιτό της κουνώντας το κεφάλι της και μουρμουρίζοντας. «Δεν θα την πιάσω στα χέρια μου; Θα την ξεμαλλιάσω! Μια δουλειά της είπα να κάνει και μισή την έκανε! Πού τη χάνεις, πού τη

* Κορυδαλλοί.

βρίσκεις, σαν αγριοκάτσικο στα ξερομέρη και στις ρεματιές! Να μαζέψει, λέει, χαμόμηλο να φτιάξει πομάδα για τα χέρια! Τον κακό της τον καιρό και τον ανάποδο θα φτιάξει! Κι έχω όλου του κόσμου τις δουλειές να φέρω βόλτα!»

Τα τσαχάκια** της ακολουθούσαν το νευρικό της βήμα που το γινάτι εκείνης της στιγμής την έκανε να μοιάζει με σουβλί που ήθελε να τρυπήσει τη μανιάτικη γη. Απάνω στη φούρια της, μία δίπλα από το πλισεδάτο της φουστάνι αγκιστρώθηκε στο αγκαθερό φύλλωμα μιας ξεστρατισμένης φραγκοσουκιάς. Στάθηκε να τη λευτερώσει από το απρόσμενο πιάσιμο. Μετά έπιασε την άκρη του ποδόγυρου της και τον γάντζωσε στη ζώνη της για να λευτερώσει το βήμα της. Κοντοστάθηκε. Έλυσε το φακιόλι της, έσιαξε τις τούφες των μαλλιών της κι έδωσε πιο σφιχτά τις δύο άκρες που έπεφταν στο στήθος σταυρωτά, πίσω από τον σβέρκο και στο μέτωπο. Στέρωσε καλύτερα τα μανίκια στα δυνατά μπράτσα της φέροντας ακόμη μια γύρα το ύφασμα. Έριξε μια σβέλτη ματιά στον ουρανό. Κόντευε γιόμα κι ακόμη δεν είχε σώσει με το στοίβαγμα των ξύλων.

Είχε πατήσει τα σαράντα αλλά έμοιαζε μεγαλύτερη καθώς με την πάροδο των χρόνων το μανιάτικο λιοπύρι με την άνυδρη ατμόσφαιρα είχε ξεροψήσει το δέρμα της και την έκανε ξερακιανή, μελαχρινή, με φλογερό βλέμμα. Καταγόταν από το Φλωμοχώρι όπου αφθονούσαν οι καστανόξανθοι με ανοιχτόχρωμα μάτια. Ήταν σχεδόν ψηλή, με λεπτή μέση, πεταχτό στήθος. Τα μαλλιά της τα είχε με χωρίστρα στη μέση, δεμένα σε μακριές πλεξούδες, δείγμα σεμνότητας κατά το έθιμο

** Τσαρούχια φτιαγμένα από χοιρόδεσμα.

του τόπου της. Ήταν γυναίκα συνετή, που ήξερε πού και πότε να χαμηλώνει την υπερήφανη ματιά, να την κάνει σεμνή και υπάκουη. Το μόνο που χάλαγε την ομορφιά της ήταν μια ανεπαίσθητη σκιά θλίψης στο βάθος των ματιών της. Θλίψη που οφειλόταν στον χαμό των αδελφών της εξαιτίας του μίσους που είχε ορθωθεί ανάμεσα στην οικογένεια των Ριζοπουλαίων και των Καρακιτσέων για τα όμορφα μάτια μιας μικρής από τα Λάγια. Έτσι άρχισε ένας γδικιωμός για το ποιός θα την πάρει. Στο τέλος δεν την πήρε κανείς γιατί αλληλοσκοτώθηκαν εκείνοι που θεωρούσαν τους εαυτούς τους δικαιούχους στην καρδιά και στο κορμί της. Η κοπέλα από τα Λάγια παντρεύτηκε κάποιον από το Οίτυλο και αλίμονο στις οικογένειες εκείνων που 'χαν χάσει τα παλληκάρια τους σε μίσος που δεν ήξεραν καλά-καλά πώς δημιουργήθηκε. Όλα τούτα γίνηκαν λίγο πριν ξεσπάσει ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος. Στον πόλεμο που ήρθε, έχασε και άλλους συγγενείς από χέρι αλλοδαπό τούτη τη φορά. Έτσι, το πένθος κράταγε χρόνους ολάκερους...

Η γυναίκα στάθηκε ένα λεπτό και σκούπισε με την ανάποδη του χεριού της τον ιδρώτα που είχε σταθεί στο μέτωπό της. «Ουφ! Θα με σκάσει τούτο το θηλυκό! Το πείσμα της σκάει μέχρι και γάιδαρο. Δεν έμοιασε σε μένα, έμοιασε του πατέρα της που όση ώρα βόσκει το κοπάδι διαβάζει ποίηση και λογοτεχνία!» είπε με αγανάκτηση και συνέχισε πιο δυνατά σαν να συνομιλούσε με κάποιον. «Αυτό μας έλειψε! Τί τον ήθελα γραμματιζούμενο; Φτιάχνεται η γιαούρτη και το τυρί παρέα μ' αυτόν τον Μολιάρο και τον Βολτέρ; Σκοτίστηκα τι λένε αυτούνοι!» μονολόγησε με θυμό και συνέχισε με βήμα πειστωμένο προς το σπίτι της.

Το σπίτι του άνδρα της, του Αρίστου Ριζόπουλου, αποτελείτο από δύο ορόφους και το κορφάρι*. Σε αυτό το σπιτικό μπήκε νιόνυμφη και από αυτό θα έφευγε σαν ερχόταν η ώρα που ο Πλάστης θα την καλούσε κοντά του. Ο Αρίστος ήταν πέντε χρόνια μεγαλύτερός της, γέννημα θρέμμα του Κότρωνα. Μεγαλογενήτης, που σήμαινε πως καταγόταν από οικογένεια που 'χε οικογενειακό πύργο με αγκιριούς, κτήματα και ελαιώνες. Η οικογένεια του Αρίστου ήταν μεγάλη, πολυπληθής σε αρσενικά και με τα χρόνια η περιουσία λιγότεφε γιατί τα μερτικά έγιναν πολλά. Ωστόσο οι Ριζοπουλαίοι συνέχιζαν να έχουν επιρροή στην τοπική κοινωνία.

Μπορεί η Τούλα Ριζοπούλου να έβγαζε προς στιγμήν παράπονο και γκρίνια για τον άνδρα της, μα ήταν αίσθημα παρορμητικό. Στην πραγματικότητα ζήλευε τον άνδρα της, τον Αρίστο, που εκείνος είχε γνώσεις, που μπορούσε να συζητά θέματα της επικαιρότητας με τον δάσκαλο, τον παπά, τον γιατρό, τον κοινοτάρχη... Όμως αυτό το αίσθημα το κράταγε κρυφό στο φυλλοκάρδι της. Ήξερε πως δεν μπορούσε να τον φθάσει γιατί εκείνη ήταν αναλφάβητη ενώ εκείνος είχε βγάλει όλο το δημοτικό, στο Γύθειο. Του άρεσε το διάβασμα και φρόντιζε να ενημερώνεται από τις εφημερίδες για τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, έστω και αν αυτές έφθαναν στον τόπο τους καθυστερημένα. Από τον άνδρα της μάθαινε τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στον κόσμο. Δίψαγε

* Ταράτσα.

για συζητήσεις. Σχεδόν κάθε βράδυ μετά τον δείπνο, κάτω από το ασθενές φως της λάμπας πετρελαίου, ο Αρίστος της διάβαζε τα δημοσιεύματα που συχνά οδηγούσαν σε θερμές συζητήσεις ανάμεσά τους καθώς είχαν διαφορετική αντίληψη, κυρίως στα πολιτικά θέματα. Ο άνδρας της ήταν άνθρωπος απλός αλλά με πνεύμα φιλελεύθερο και ατίθασο. Υπερήφανος, ανδι-οτελής, ανόθευτος στον ανθρωπισμό και στις σχέσεις του. Κυβερνούσε το σπιτικό του σαν καλός καραβοκύρης και είχε τον σεβασμό όλων των συγχωριανών του, και ο ίδιος επιδείκνυε τον ανάλογο σεβασμό στην κοινωνία του και στους νόμους της.

Όμως η Τούλα ήταν γυναίκα και παρά τη διάθεσή της να συμμετέχει στα κοινά, τα καθήκοντά της ήταν άλλα, ανάμεσα σ' αυτά το να γαλουχήσει την κόρη της με τα ήθη και τα έθιμα του τόπου της, πράγμα που δεν φαινόταν να το έχει κατορθώσει καθ' ολοκληρίαν. Στο μεγάλωμα της κόρης της φάνηκε –πώς να το έλεγε κανείς– αδύναμη, υποχωρητική. Δεν μπορούσε να της αρνηθεί. Ίσως γιατί κατά βάθος ήθελε να την κακομάθει σε όλα όσα εκείνη δεν είχε την ευκαιρία να κακομάθει τον εαυτό της.

Αν και έριχνε πάνω της το φταίξιμο που η Κατέρω δεν ήταν τόσο υπάκουη, στην πραγματικότητα ήταν αυστηρή μαζί της, κι ας της είχε υπέρμετρη αδυναμία. Αντίρρηση στον λόγο της δεν σήκωνε. “Πήγαινε εδώ, κάμε εκείνο, διόρθωσε το άλλο”. Όμως, κρυφά μέσα της παραδεχόταν πως δεν ήταν αυτή η ζωή που επιθυμούσε για τη μονάκριβή της. Ήθελε με κάποιον τρόπο να ξεφύγει από τον τραχύ τρόπο που ζούσε εκείνη και να κάνει μια αλλιώςτική ζωή, πιο ξεκούραστη. Της μπήκε στο μυαλό η ιδέα πως αν η Κατέρω μάθαινε να γράφει και να διαβάζει, θα άλλαζε η ζωή

της προς το καλύτερο. Θά 'βρισκε γαμπρό γραμματιζούμενο, θα έφευγε από τα χωράφια και τις αγγαρείες και θα γινόταν κυρά κι αρχόντισσα στον τόπο τους. Μ' αυτή τη δικαιολογία υποχρέωσε τον Αρίστο να της μάθει γράμματα για να μην είναι "ξύλο απελέκητο" όπως τ' άλλα κορίτσια της ηλικίας της. Είχε βάλει σκοπό να παντρέψει την Κατέρω με δάσκαλο ή χωροφύλακα. Έτσι η Κατέρω μέχρι τα δώδεκα ήξερε να διαβάξει άριστα και να γράφει με ορθογραφία. Όποτε ξαπόσταιναν από τις δουλειές, μάνα και κόρη, κάθονταν παρέα, είτε κοντά στο τζάκι, είτε κάτω από το παχύ φύλλωμα της μουριάς ανάλογα την εποχή, και η Κατέρω διάβαζε φωναχτά ενώ η Τούλα την άκουγε με προσοχή.

Πολύ της άρεσε της Τούλας ο τρόπος που διάβαζε η κόρη της! Έδινε στο κείμενο νόημα, άλλαζε τη φωνή της στους διαλόγους, έκανε γκριμάτσες σαν να έπαιρνε κι εκείνη μέρος στα συμβάντα της ιστορίας. Η Τούλα καμάρωνε που η κόρη της ήταν ανώτερη από τα άλλα κορίτσια του χωριού και παινευόταν γι' αυτήν στη ρούγα. Αλλά την υπερηφάνεια της στην Κατέρω την έδειχνε με μέτρο. Φοβόταν μην πάρουν τα μυαλά της αέρα. Αλλά το κορίτσι δεν χρειαζόταν τη βοήθεια της μητέρας του για να καταλάβει πως εκείνο που γύρευε δεν βρισκόταν στον τόπο της. Η μόρφωση, αν και ελλιπής, της άλλαξε τη νοοτροπία και τον χαρακτήρα. Έπαψε να βλέπει τη ζωή μέσα από τις εμπειρίες της μητέρας της και άρχισε να έχει δικές της ιδέες και απόψεις. Τότε άρχισαν οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στη μάνα και στην κόρη. Μαύρο η Τούλα, άσπρο ξέξασπρο η Κατέρω.

Δεν ήξερε πια τι να κάνει η Τούλα για να τη λογικέψει. Ήταν πια φανερό σε όλους πως η Κατέρω είχε

κάνει μεγάλη στροφή σε ιδέες. Ούτε καλά-καλά με τις φιλενάδες της δεν τά 'βρισκε. Διαμαρτυρόταν στη μάνα της πως η παρέα τους ήταν βαρετή και μονοκόμματη καθώς νοιάζονταν μόνο για το κέντημα, τη μαγειρική και ποιόν θα παντρευτούν. Η Τούλα εύρισκε τις συζητήσεις των άλλων κοριτσιών απολύτως φυσιολογικές για την ηλικία τους και συχνά απόπαιρνε την κόρη της πως δεν ήξερε τι γύρευε από τη ζωή της. Όμως η Κατέρω ήξερε, αλλά δεν είχε τον τρόπο να εκπληρώσει τις επιθυμίες της, τουλάχιστον όχι ακόμη. Έτσι, προτιμούσε να διαβάζει παρά να χάνει τον χρόνο της με άνοστες κουβέντες. Η μητέρα της βλέποντας τη μεγάλη αλλαγή στο χαρακτήρα της Κατέρως συχνά αναρωτιόταν μήπως η επιμονή της να κάνει την κόρη της γραμματιζούμενη ήταν λάθος. Η Κατέρω δεν συμφωνούσε πια ούτε με τη γνώμη της οικογένειάς της ούτε με τους κανόνες της μικρής τους κοινωνίας. Ωστόσο η Τούλα έκανε υπομονή κι έλεγε πως όλα τούτα δεν ήταν παρά σκέρτσα της ηλικίας.

Μια ημέρα που η Τούλα έσιαχνε την κασέλα όπου φύλαγε τα καλά τα ρούχα της –φόρια, μπόλιες κροκάτες, κεντήματα, μπάντες– έπεσε μέσα από ένα καλοδιπλωμένο στρωσίδι μια φωτογραφία. Μια φωτογραφία δικιά της που είχε χρόνια να τη δει, όσα και τα χρόνια που βρισκόταν κρυμμένη μέσα στο υφαντό στρωσίδι που ίδια είχε υφάνει στον αργαλειό της σαν ήταν σχεδόν δώδεκα χρόνων. Κοίταξε τη φωτογραφία και για μια στιγμή εκείνο το κορίτσι με τις παχιές κοτσίδες, τα μεγάλα φωτεινά μάτια και το πλατύ χαμόγελο της φάνηκε άγνωστο. Έφερε τη φωτογραφία στο στήθος της απάνω, τρυφερά, σαν να ήθελε να προστατέψει το κορίτσι της φωτογραφίας από τη φθορά του χρόνου,

σαν να ήθελε να σώσει τα όνειρά του από τις ευθύνες και τις δοκιμασίες της ζωής.

Όλες οι αναμνήσεις της γίνηκαν κλωστή στην ανέμη και εκείνη την ημέρα η Τούλα Ριζοπούλου θυμήθηκε όλη τη ζωή της ίσαμε εκείνη τη στιγμή. Οι κλεισμένες και ανεκπλήρωτες επιθυμίες της ροκάνισαν τα όριά της και έγιναν λύπη στη ματιά, δάκρυ στο μάγουλό της. Τότε πρέπει να ήταν που ενδόμυχα έκανε συμφωνία με τον εαυτό της πως έπρεπε πού και πού να κακομαθαίνει τη μονάκριβή της, πως δεν πείραζε και τόσο που είχε ιδέες πιο προχωρημένες από τα άλλα κορίτσια της ηλικίας της.

Η Τούλα έσυρε μερικά βήματα ακόμη στο ξερικό μονοπάτι. Ήταν ανήσυχη, το βλέμμα της είχε μια σκιά. Μέσα της υπήρχε ένας φόβος, που δεν μπορούσε να τον προσδιορίσει, να του δώσει όνομα. Τον ένιωθε κατά καιρούς με όλες της τις αισθήσεις σαν σκεπτόταν το μέλλον της κόρης της. Δεν ήξερε να πει αν ήταν η έγνοια της μάνας ή αν ήταν προειδοποίηση του ενστίκτου της. Ξεφύσησε δυνατά από το άγχος της και σκούπισε τις μικρές σταγόνες ιδρώτα που φάνηκαν στο μέτωπό της. Φώναξε άλλη μια φορά το όνομα της κόρης της και σταμάτησε να αφουγκραστεί την απάντηση που τελικά δεν ήρθε. Συνέχισε με νεύρο για το σπίτι της. Αν περίμενε την Κατέρω να κάνει το θέλημα... «Οχού, τί με βρήκε, τη δόλια!» μοιρολόγησε τον χρόνο που έχανε από τις δουλειές που έπρεπε να γίνουν και κατά πώς φαινόταν δεν θα γίνονταν.

Στις δουλειές η Τούλα ήταν αβάρετος άνθρωπος! Σπάνια την έβλεπε κανείς να κάθεται είτε στο σπίτι της είτε στη ρούγα. Εκτός κι αν είχε να γνέσει με αδράχτι και ρόκα ή έπεφτε ημέρα γιορτινή. Κάθε ημέρα ξύπναγε προτού ακουστεί το πρώτο λάλημα του κόκορα που καλοτάιζε για να τον φτιάξει κρασάτο ανήμερα του Προφήτη Ηλία. Τον είχε τάξει στη χάρη του με μια λαμπάδα ίσαμε το μπόι της κόρης της για να παρουσιάσει καλό γαμπρό στο σπιτικό τους. Αλλά πώς να βρεθεί ο καλός γαμπρός αν η θυγατέρα της έχει τα μυαλά της στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα;

Εκείνο που την φόβιζε περισσότερο ήταν η ανεξήγητη διάθεση της κόρης της να φύγει από τον τόπο τους. Έναν τόπο χιλιοβασανισμένο, αλλά που το χρώμα του ήταν ποτισμένο με αίμα ηρωικό. Και τώρα εκείνη επαναστατούσε στα ήθη και έθιμα της οικογένειας και ήθελε να βρει την τύχη της σε άλλους τόπους μακρινούς!

Τόσα και άλλα τόσα σκεπτόταν η Τούλα Ριζοπούλου κάθε πρωί που έβαζε το κατσαρόλι στη φωτιά να βράσει γάλα για να πιουν, κι ύστερα κάθονταν σε σκαμνιά γύρω από τον σουφρά* , έτρωγαν και μοίραζαν τις δουλειές της ημέρας.

Ο Αρίστος αφού μάζευε το γάλα από το πρωινό άρμεγμα σε χαλκωματένιους τεντζέρηδες, έβαζε λίγο φωμοτύρι στο ταγάρι, φορούσε την πατατούκα του κι έβγαζε το κοπάδι του στη γιδαυλή για να βοσκήσει. Αν ο καιρός ήταν καλός το πήγαινε στον βοσκότοπο της οικογένειας. Μόλις ο ήλιος έφθανε στα μισά του κορμού της βελανιδιάς που είχε σημάδι, μάζευε τα γιδοπρόβατά του, τά 'κλεινε στο μαντρί και γύριζε στο

* Στρογγυλό χαμηλό τραπέζι. (Σ.τ.Σ.)

σπιτικό του. Όση ώρα τα πρόβατα έβοσκαν, εκείνος καθόταν κάτω από τον ίσκιο των δέντρων και διάβαζε.

Εκείνες τις ημέρες είχε αφοσιωθεί πολύ σ' ένα βιβλίο, το οποίο ο δάσκαλος το εκθειάζε σχεδόν σε κάθε τους συζήτηση: «Οι Άθλιοι, του Βίκτωρος Ουγκό», έλεγε και ξαναέλεγε με περισπούδαστο ύφος, «είναι η απεικόνιση της κοινωνίας όχι μόνον της Γαλλίας αλλά και της Ελλάδος και των λοιπών ευρωπαϊκών χωρών. Να μου το θυμηθείτε... τα χρόνια θα περνούν, οι πολιτικές ιδέες θα αλλάζουν, αλλά πάντα θα υπάρχει ένας Γιάννης Αγιάνης που θα αντιπροσωπεύει τον λαό, και ένας Ιαβέρης που θα δείχνει το προσωπείο του κατεστημένου. Να το ξέρετε! Φυλακές χτίζονται όπου υπάρχει αποτυχημένο κοινωνικό σύστημα!» Όλο γνωμικά και αποφθέγματα έλεγε ο δάσκαλος και είχε κερδίσει την εκτίμηση και τον θαυμασμό του Αρίστου αλλά και των συγχωριανών του. Ήταν ένας ακόμη λόγος που η συντροφιά του ήταν αρεστή.

Όμως τούτη τη φορά ο Αρίστος δεν έδειξε μεγάλο ενθουσιασμό για το βιβλίο, όπως έκανε συνήθως. Αρχικά ο τίτλος δεν του έκανε μεγάλη εντύπωση. Τί μπορούσε να του μάθει, να τον διδάξει ένα βιβλίο με έναν τίτλο τόσο άχαρο; Χώρια που το όνομα του συγγραφέα του θύμιζε ράτσα σκύλου! Ωστόσο ο ενθουσιασμός του δάσκαλου πυροδότησε τελικά την περιέργειά του και παραμέρισε τις επιφυλάξεις του ώσπου τελικά δανείστηκε το βιβλίο.

Στην αρχή το διάβαζε με αίσθημα συγκρατημένο. Δεν άργησε όμως να παρασυρθεί από τους ήρωες, τη ροή και την πλοκή της ιστορίας σε σημείο τέτοιο που ξέχασε το κοπάδι του στον βοσκότοπο και πήγε γιόμα να το μαζέψει. Δεν ήταν η πρώτη φορά που ο Αρίστος ξεχνιόταν με την ανάγνωση και δεν ήταν

η πρώτη φορά που το ξεμυάλισμά του το “πλήρωνε” ο δάσκαλος.

«Θεέ μου! Πάνε τα γίδια μου... θα μου φοφήσουν τα έρημα με τόσο ήλιο! Α, δάσκαλε τί μου κάνεις! Πώς με παρασύρεις με τα βιβλία σου!» Μέχρι να συνάξει τα γιδοπρόβατα ο Αρίστος μουρμούριζε. Τώρα τη γρίνια της Τούλας δεν τη γλύτωνε και όχι άδικα. Όλο μελέτη ήταν και προκοπή καμμία, του έλεγε συνεχώς, και πως όλες οι δουλειές περνούσαν από τα χέρια της και τα βιβλία ήταν για τους ανεπρόκοπους.

Η αλήθεια ήταν πως όση ώρα ο Αρίστος έλειπε, η Τούλα ασχολιόταν με τις δουλειές της. Ανασήκωνε τα μανίκια βάζοντας σε προτεραιότητα τις ανάγκες της ημέρας. Αν είχε ζυμώσει από βραδύς, τότε προτεραιότητα είχε το φούρνισμα του ψωμιού που και χρόνο έπαιρνε και τέχνη ήθελε. Ήταν καπάτσα, νοικοκυρά και τις δουλειές της τις έκανε μελετημένα και στρωτά για να μη χάνει χρόνο και να κερδίζει σε κόπο.

Φρόντιζε η φουρνοκαλύβα της να είναι σε τάξη καλύτερη κι από το σπίτι της. Ποτέ δεν της έλειπαν τα φιλά προσανάμματα και τα κλαδιά από ελιά ή συκιά. Το φούρνισμα άρχιζε με το κάψιμο των ξύλων μέχρι να γίνουν κάρβουνα και ύστερα, με τη σιδερομαγκούρα, τα τράβαγε στην είσοδο του φούρνου σε σωρό. Με τη ρούτα καθάριζε το εσωτερικό του φούρνου από τις στάχτες και μετά, με το φουρνόφτιαρο, φούρνιζε τα καρβέλια της, πάντα σε ζυγό αριθμό γιατί ο μονός σήμαινε κακοτυχία για το σπιτικό. Ύστερα τάζε τις κόττες, σάρωνε την αυλή της, και οι δουλειές τελειωμό δεν είχαν. Ούτε και οι σκέψεις της είχαν τελειωμό. Κι όλες γύρω από την “ανεπρόκοπη”, την κόρη της. Σκέψεις που την έκαναν άλλοτε να σταματά πότε-πότε τη δουλειά της, να βάζει τα χέρια στη μέση, να σουφρώνει

τα φρούδια, να σφίγγει τα χείλη και να κουνά το κεφάλι της προβληματισμένη κι άλλοτε να μουρμουρίζει βγάζοντας τον θυμό της στο τρίψιμο των ρούχων, ή στο άλεσμα του σταριού.

«Να δεις... θα σε μερώσω 'γώ! Θα παντρευτείς και θα πεις κι ένα τραγούδι!» μονολογούσε.

Πήγαινε, ερχόταν, ξεφυσούσε και έπιανε πάλι από την αρχή το τροπάρι. Τέτοιο καημό είχε!

Η Τούλα στάθηκε άλλη μια φορά για λίγο στο στρατί, γύρισε το κορμί της κατά τον ορίζοντα, έφερε το χέρι της πάνω από τα φρούδια, σκίασε τη ματιά της για να μην θαμπωθεί από την αντηλιά και έτρεξε τη ματιά της γύρω-γύρω μήπως διακρίνει κάπου τη φιγούρα της κόρης της ή μήπως ακούσει το τραγούδι της. Μήτε φιγούρα, μήτε λαλιά της Κατέρως.

«Ευτυχώς που τ' αγόρια μου έμοιασαν σε μένα. Παντρεύτηκαν, έκαμαν οικογένεια. Ετούτη τρέχει πάνω-κάτω στις ρεματιές σαν αγριοκάτσικο! Να μαζέψει, λέει, χαμόμηλο, λες και πάθαμε εντερικά οικογενειακώς!» μουρμούρισε συγχυσμένη. Τράβηξε το ζεμπερέκι με δύναμη που ανοιγόκλεινε την χοντροφτιαγμένη εξώπορτα και πέρασε στην αυλή της. Ξεκρέμασε το κατσαρόλι της, έβαλε νερό από τη βίκα* και κάθισε να ξαποστάσει για λίγο κάτω από τη μυγδαλιά.

«Πάει πια... παραγινώθηκα σαν πρώιμο σύκο», μονολόγησε. Σαν βρήκε ρυθμό κανονικό η ανάσα της σηκώθηκε να σφίξει τις τσαντίλες και τις

* Στάμνα με ένα χερούλι. (Σ.π.Σ.)

Ξανακρέμασε ψηλά για να στραγγίξει το τυρί. Μετά πήγε να ετοιμάσει το μεσημεριανό –τραχανά στο τηγάνι– ενώ η σκέψη της τριγύριζε στο κορίτσι της όπως η μέλισσα γύρω από τον ανθό. Πού και πού σταματούσε, έβγαζε έναν αναστεναγμό και μουρμούριζε.

«Αχ, Κατέρω... Αχ, κόρη μου σε τί έγνοιες με βάζεις! Μα δεν φταις μόνο εσύ... φταίω κι εγώ που ήθελα να σε κάνω γραμματιζόμενη! Δίχως άλλο, εκείνος ο Ρουσσός τα φταίει όλα!»

Η Κατέρω ήταν το τρίτο παιδί του Αρίστου και της Τούλας. Ήταν καλότροπη, όμορφη, γλυκοαίματη και το συγγενολόι την αγαπούσε περισσότερο από όλους τους δικούς της. Μα ήταν ολωσδιόλου διαφορετική από τα κορίτσια της ηλικίας της. Τα πάντα στη ζωή της λειτούργουσαν διαφορετικά από τη ζωή των άλλων κοριτσιών σαν κάποιο αόρατο χέρι να την καθοδηγούσε. Ίσως να ήταν μπροστά από την εποχή της, ίσως στο κεφάλι της να είχε δυο δράμια παραπανίσιο μυαλό, ίσως να ήξερε πως οι μοίρες τη λάτρεψαν και μοιράστηκαν μαζί της μυστικά που μόνον εκείνη αφουγκραζόταν.

Όπως και να είχε, η Κατέρω έμοιαζε με αετόπουλο. Την ελευθερία του μυαλού και της ψυχής της δεν τη διαπραγματευόταν με κανένα αντίτιμο. Τίποτε δεν μπορούσε να της επιβληθεί είτε επρόκειτο για ορμήνια είτε επρόκειτο για δουλειά. Μόνο με την πειθώ μπορούσε να αλλάξει γνώμη. Ήξερε τι ήθελε από τα μικράτα της και συνήθως πάντα κατάφερνε να κερδίσει αυτό που επιθυμούσε.

Ναι, ήταν εντελώς διαφορετική τούτη η θυγατέρα από τις άλλες θυγατέρες του Κότρωνα και των γύρω χωριών! Ο κόσμος έλεγε συχνά πως η μαυρομαλλούσα Κατέρω με τα μεγάλα γαλανά μάτια και τις μπλε βλεφαρίδες, απλωτές σαν βεντάλιες, είχε αποφασίσει, ενώ ήταν ακόμη στην κοιλιά της μάνας της, ακόμη την ώρα και τη στιγμή που θα ξεπεταγόταν σε τούτον τον κόσμο. Οι συγχωριανοί της δικαιολογημένα είχαν τούτη την άποψη αφού ακόμη και η γέννησή της ήταν επεισοδιακή.

Ο Γυαλιστής* είχε μπει ζόρικος, με κάψες και άπνοια κι η Τούλα τράβαγε το δικό της ζόρι. Είχε μπει στον μήνα της αλλά κατά πως έδειχνε η κοιλιά της, το παιδί στεκόταν ακόμη ψηλά στα σπλάχνα της και από προειδοποιητικούς πόνους γέννας, δεν υπήρχε ούτε ίχνος. Το βλαστάρι της δεν έδειχνε την παραμικρή διάθεση να βγει από τη βολή του. Ίσως γιατί καταλάβαινε πως εκεί έξω τα πράγματα δεν ήταν εύκολα. Η γυναίκα ημέρα με την ημέρα αγκομαχούσε περισσότερο, η μέση της πονούσε και τα πρησμένα πόδια της δεν βάσταγαν άλλο το παραπανίσιο βάρος του κορμιού. Παρακάλαγε τον Θεό κάθε ημέρα να τη λευτερώσει. Ο Αρίστος πάλι καμάρωνε τη στοργυυλή φουσκωμένη κοιλιά της που ήταν έτοιμη να φέρει μια ακόμη ζωή, ακόμη μια χαρά στο σπιτικό τους.

Από την προηγούμενη ο Αρίστος είχε αποφασίσει ν' ανοιχτεί με το μικρό φαροκάικό του για να ρίξει δίχτυ

* Ο Ιούλιος. Λέγεται έτσι γιατί αρχίζουν να ωριμάζουν και να γυαλίζουν τα σύκα. (Σ.τ.Σ.)

για γαύρο, καθετή για φάρι πιο χοντρό. Θ' άφηναν και μερικούς κιούρτους για γαρίδα. Όταν η γη αδυνατούσε να τους προσφέρει τον "άρτον τον επιούσιον" τράβαγαν κατά τη θάλασσα. Υπήρχαν ψαριές που το τσουκάλι παραγέμιζε και άλλες που με το ζόρι έφτιαχναν μια τηγανιά. Γι' αυτό, όταν το δίχτυ βάραινε από φάρια, τα έφτιαχναν σαβόρι. Μ' αυτόν τον τρόπο τα φάρια διατηρούνταν και η φαμελιά εξασφάλιζε φαγητό για μερικές ημέρες ακόμη.

Πουρνό-πουρνό ο Αρίστος δόλωσε το παραγάδι κι έσιαξε τις πετονιές του. Σκέπασε το δόλωμά του για να μη του το φάνε οι σφήκες και τράβηξε κατά το σπίτι του Σωτήρη, του τριτοξάδελφού του και άνδρα της Αγγέλως η οποία ήταν φιλενάδα, γειτόνισσα και κουμπάρα τους από τη βάφτιση του δεύτερου γιού τους. Οι δυο οικογένειες είχαν πολύ καλούς δεσμούς και η μια βόηθαγε την άλλη. Ξεσυνέρισμα στη δουλειά δεν είχαν και έτσι αβγαταίναν τα κέρδη και μειώνονταν τα έξοδα τους. Πήγε λοιπόν ο Αρίστος να ειδοποιήσει τον Σωτήρη για το φάρεμα, αλλά παρακάλεσε και την Αγγέλω να πάει μαζί τους για να έχει η γυναίκα του παρέα. Ο Σωτήρης στράβωσε σαν άκουσε πως θα τους συνόδευαν οι γυναίκες κι άρχισε τη γρίνια.

«Δεν μπορώ να σε καταλάβω, βρε Αρίστο! Την Τούλα γιατί τη σέρνεις μαζί μας; Και καλά όλες τις άλλες τις φορές... μα και τώρα; Με την κοιλιά στο στόμα;»

«Η θά 'ρθει κι η Τούλα ή δεν πάμε πουθενά», του το ξέκοψε ο Αρίστος.

Ο Αρίστος είχε μια επιθυμία, μια ιδιοτροπία πες. Όταν πήγαινε για φάρεμα ήθελε για παρέα τη γυναίκα του. Τη θεωρούσε γουρλού. Η αλήθεια ήταν πως όποτε πήγαινε μαζί του η Τούλα, οι καλαθούνες γιόμιζαν

φάρια, ακόμη κι όταν ο καιρός δεν ήταν τόσο φιλικός. Όποτε η Τούλα έμενε πίσω, γύριζε με τα χέρια άδεια. Έτσι, παρ' ότι ημέρα με την ημέρα περίμεναν γεννητούρια, ο Αρίστος την ήθελε κοντά του. Τί να κάνει ο Σωτήρης, μπροστά στην επιμονή του Αρίστου, υποχώρησε.

Μόλις ο ήλιος μάζεψε τις ακτίνες του και το μαβί της νύχτας άρχισε να βάφει τον θόλο τ' ουρανού, ανοίχτηκαν πέρα από τη νησίδα του Σκοπά για να ρίξουν τα δίχτυα. Η ντιζελομηχανή ήταν τόσο παλιά πια, που με δυσκολία κατάφερε να πάει στα πόστα που ήθελε ο Αρίστος. Με τα χίλια ζόρια έφερε το φαροκάικο στον φαρότοπο που ήθελε. Μόλις άρχισαν να ρίχνουν το δίκτυ η Τούλα ένωσε τον πρώτο πόνο, περισσότερο σαν ενόχληση. Μετά από λίγο της ήρθε κι άλλος πόνος, πιο ζόρικος τούτη τη φορά, αλλά όχι τέτοιος που να τον λάβει υπ' όψιν της. Είχαν προηγηθεί άλλες δυο γέννες και ήξερε πώς ήταν. Έτσι δεν είπε τίποτε σε κανέναν. Τα φελά δέθηκαν, το δίκτυ ρίχτηκε και ευχήθηκαν νά 'ναι καλή η ψαριά.

«Σωτήρη, αύριο πουρνό-πουρνό, νά 'ρθεις για το σήκωμα», όρισε ο Αρίστος για το μάζεμα των διχτυών. «Εγώ έχω κανονίσει να παραδώσω μυζήθρες στην Σπάρτη».

Ο Σωτήρης κούνησε καταφατικά το κεφάλι του και ο Αρίστος γύρισε το φαροκάικο με ρότα κατά τον όρμο του Κότρωνα. Αγκομαχούσε η καφερή η μηχανή και έτριζαν τα ίσαλα του φαροκαίκου από τα χρόνια τα πολλά που είχε σβερκωθεί. Είχαν φθάσει σχεδόν στα μισά της διαδρομής όταν η Τούλα ένωσε τον πρώτο πραγματικό πόνο γέννας.

«Έρχεται!» φώναξε η Τούλα αλλά μόνο η Αγγέλω την άκουσε που καθόταν σιμά της γιατί ο θόρυβος της

μηχανής κάλυπτε τη φωνή της. Από εκείνη τη στιγμή και μετά η Τούλα δεν ησύχασε καθόλου.

«Έλα, Τούλα μου, κάμε υπομονή! Φθάνουμε!» της μιλούσε θαρρετά η Αγγέλω.

«Αγγέλω, πονάω πολύ! Θαρρώ έφθασε η ώρα μου. Θεέ μου, τί θα κάμω καταμεσής στο πέλαγος;»

«Να... κοντεύουμε, Τούλα», της έδινε κουράγιο η φιλενάδα της καθώς η ακτή απείχε μόλις μια γερή ματιά μπροστά τους. Οι σπασμοί όμως είχαν αρχίσει και ο τοκετός είχε πάρει την πορεία του. Η Τούλα δεν ήταν πρωτόγεννη κι όλα προχωρούσαν γρήγορα. Ο Αρίστος και ο Σωτήρης ήταν ανήσυχοι. Η γυναίκα από στιγμή σε στιγμή θα ξεγεννούσε εκεί μέσα, στο φαροκάικο. Το πρόσωπό της είχε γεμίσει με χοντρές σταγόνες ιδρώτα, ο πόνος και οι σπασμοί δυνάμωναν, το βλαστάρι είχε γίνει ανυπόμονο και ήθελε να ξεμυτίσει σώνει και καλά μέσα στο πλεύσιμο. Η Αγγέλα δίπλα της κρατούσε το χέρι και την εμπύχωνε. «Κουράγιο, φθάνουμε», της έλεγε συνεχώς. Όμως η Τούλα το μόνο που άκουγε ήταν ο πόνος που την έζωνε γύρω από τη μέση για να καταλήξει στα λαγούμια της τόσο δυνατός που της έκοβε την ανάσα.

Όταν το φαροκάικο πλεύρισε στον όρμο του Κότρωνα, η Τούλα ένιωσε να υγραίνονται τα μπούτια της. Είχαν σπάσει τα νερά. Ο Αρίστος πήδησε γρήγορα έξω από το φαροκάικο και έδεσε με γρήγορες κινήσεις τα ξεφτισμένα παλαμάρια από ένα χοντρό κούτσουρο που ήταν μπηγμένο στην παραλία. Την Τούλα την έβγαλαν σηκωτή σχεδόν από το καΐκι και την απίθωσαν στην ακτή, εκεί που η θάλασσα έγλειφε τα βότσαλα.

«Δεν έχουμε χρόνο να την πάμε στο χωριό», τους είπε η Αγγέλω. «Γεννάει. Αρίστο, άντε φέρε βοήθεια, γιατί μόνη μου δεν ξέρω αν θα τα καταφέρω!»

Φτερά έβγαλαν τα πόδια του Αρίστου. Ούτε που κατάλαβε για πότε ανέβηκε το ανηφόρι, πότε βρήκε τη νύφη του τη Διαλεχτή και την αδελφή της Τούλας τη Μάρω και τους είπε τα μαντάτα. Παράτησαν οι γυναίκες τη δουλειά τους και πήραν τα χρειαζόμενα για τη γέννα. Στο μεταξύ, στο ακροθαλάσσι, η Αγγέλω έδινε οδηγίες στον άνδρα της για να βοηθήσουν την ετοιμόγεννη.

«Σωτήρη, μην κάθεσαι σαν κούτσουρο! Πήγαινε κείθε, σήκωσε το κεφάλι της, τράβα την στην αγκαλιά σου! Βόηθα να αντέξει τους πόνους!»

Ο Σωτήρης έκανε ό,τι του έλεγε η Αγγέλω, αλλά ήταν φανερό πως ο καημένος ήταν σε χειρότερη θέση από την Τούλα καθώς δεν είχε ξαναβρεθεί μάρτυρας σε γέννα, ούτε καν στα δικά του παιδιά. Είχε χλομιάσει και το μέτωπό του είχε γεμίσει στάλες ιδρώτα από το άγχος. Με το ζόρι κρατούσε τις δυνάμεις του.

«Σωτήρη, βαστήξου! Ώρες είναι να μας ξεραθείς και συ, καημένε!» τον μάλωσε η γυναίκα του.

Η Τούλα βογγούσε και με κόπο βαστούσε τις φωνές. Πάνω στη ζόρικη ώρα φάνηκε ο Αρίστος με τη βοήθεια. Η Μάρω έφερε πρόχειρα στρωσίδια, καθαρές πετσέτες και ένα μαξιλάρι. Η Διαλεχτή ένα τσουκάλι και σπίρτο* για την απολύμανση.

«Αρίστο, γέμισε το τσουκάλι θαλασσινό νερό και εσύ Σωτήρη άναψε φωτιά! Ανάψτε και μια φωτιά, εδώ κοντά μου· έχει βραδιάσει και δεν βλέπω να την ξεγεννήσω. Γρήγορα! Μη χαζεύετε!» τους φώναξε η Διαλεχτή ενώ η Μάρω με τη βοήθεια της Αγγέλως έβαλαν τα στρωσίδια κάτω από το κορμί της Τούλας και το μαξιλάρι κάτω από τη λεκάνη της για να ανοίξει η μήτρα όσο γινόταν καλύτερα.

* Οινόπνευμα. (Σ.π.Σ.)

Οι γυναίκες έπλυναν τα χέρια τους με το σπύρτο και σαν έβρασε το θαλασσινό νερό έδιωξαν τους άνδρες.

«Άντε, φευγάτε! Πηγαίνετε να σιάξετε την κούνια και το κρεβάτι, ανάψτε το τζάκι να ζεστάνετε κι άλλο νερό! Θα μας χρειαστεί. Άντε, μην αργείτε!»

Έφυγαν οι άνδρες και οι γυναίκες ανάλαβαν τη γέννα.

«Έλα, Τούλα, σφίξου τώρα, για να κατέβει το μωρό! Ξέρεις εσύ, δεν είσαι και καμμιά πρωτάρα», την παρότρυνε η Μάρω.

Ευτυχώς η Τούλα δεν ήταν πρωτάρα, το μωρό δεν ήταν δύσκολο και σε λίγο η γυναίκα ελευθερώθηκε από τους πόνους ενώ άκουγε το κλάμα του μωρού που χαιρετούσε το φως τούτου του κόσμου ή καλύτερα το φως του φεγγαριού, που είχε σταθεί ολόγιομο και καθάριο σαν ασημένιος δίσκος στο νυχτερινό στερέωμα. Εκεί στην ακροθαλασσιά, με το αφαλοκοπούνι έκοψαν τον λώρο και έδεσαν τον αφαλό της δρακούς, την έπλυναν με θαλασσινό νερό που τη μύρωσε με το ιώδιό του και την τύλιξαν σε άσπρο σεντόνι

«Να σου ζήσει, καλότυχη!» της ευχήθηκαν οι γυναίκες και η Τούλα χαμογέλασε υπερήφανα.

«Τί παράξενο!» παρατήρησε η Διαλεχτή. «Κοιτάτε γυναίκες, κοιτάτε που άνοιξε τα μάτια της! Σαν να κατάλαβε πως έφυγε από την κοιλιά της μάνας της και βρίσκεται αλλού τώρα!»

«Ε, δεν είναι και λίγο να γεννηθείς στο ακροθαλάσσι σαν φάρι!» είπε η Αγγέλω και έβαλε τα γέλια.

«Τί μωρό είναι τούτο, Τούλα μου; Πιο όμορφη δρακού δεν έχω ματαδεί! Έχω ξεγεννήσει εγώ, κι έχω δει μωρά και μωρά, μα τούτο, καλέ, νομίζεις πως θα σου μιλήσει! Κοιτάξτε βλεφαρίδα, κοιτάξτε πως κουνά τα χείλη!» θαύμασε η Μάρω και την πήρε αγκαλιά.

Τα βλέφαρα τρεμόπαιξαν και άνοιξαν για λίγο χωρίς καμμία προφύλαξη, χωρίς φόβο. Το μωρό δεν καταλάβαινε ακόμη πού βρισκόταν γι' αυτό και δεν ένιωθε την ανάγκη να προφυλαχτεί...

«Είναι δικιά μου τούτη», είπε η Αγγέλω και την πήρε από την αγκαλιά της Μάρως. Πήγε και κάθισε σιμά στη φωτιά. «Ρίξε ένα κούτσουρο στη φωτιά, Διαλεχτή. Απόψε έχει δροσιά».

Το ξύλο έτριξε στη φωτιά και μερικές σπίθες ξεπετάχτηκαν σαν πυγολαμπίδες. Οι γυναίκες άρχισαν να σιγοτραγουδούν για να καλωσορίσουν τη νεογέννητη δρακού:

*Καλώς μας ήρθες όμορφη,
Καλότυχη και καλοπροκομένη,
Να σε μοιράνουν μοίρες, καλομοίρες,
Να σε αγκαλιάζουνε χαρές
Νά 'σαι γερή σαν τα βουνά,
Και νά 'χεις όλου του κόσμου τα χρυσά...*

Στο μεταξύ ο Αρίστος ξανακατέβαινε την πλαγιά τραβώντας από το χαλινάρι ένα γαϊδούρι που έσερνε ένα αυτοσχέδιο φορείο με μια κουρελού από πάνω. Οι άνδρες βόηθησαν την Τούλα ν' ανέβει. Μπροστά ο Αρίστος καθοδηγούσε το ζωντανό, και πίσω οι γυναίκες συνοδεύαν τη μωρομάνα.

Μετά τη γέννα η Τούλα έμεινε στο κρεβάτι οκτώ ημέρες, μα η συντροφιά και η βοήθεια δεν της έλειψε. Οι γυναίκες της οικογένειας έμπαιναν συχνά στην κάμαρά της φροντίζοντας να είναι σκεπασμένη με πολλά ρούχα και ας ήταν καλοκαίρι. Η Τούλα ήταν λεχώνα και για να κατεβάσει γάλα έπρεπε να ιδρώσει, να τρώει μανέστρα ανάλαδη και να πίνει πολλά

ζεστά ροφήματα, έτσι όπως ήξεραν οι γυναίκες. Στις σαράντα ημέρες βγήκε από το σπίτι της μαζί με μωρό για να το σαραντίσει. Τη συνόδευσαν οι αδελφές της και οι συννυφάδες της. Μαζί τους ήταν και ένα παιδί που βαστούσε ένα μπουκάλι λάδι για την εκκλησιά, όπως πρόσταζε το έθιμο. Μέχρι να φθάσουν οι γυναίκες ταχτάριζαν το μωρό με τραγούδια και η Τούλα καμάρωνε για τη δρακού της σαν παγώνι.

Προτού βγει το φθινόπωρο γίνηκαν τα βαφτίσια. «Βαφτίζεται η δούλη του Θεού, Αικατερίνη», έφαλε ο παπάς και ενώ όλοι οι καλεσμένοι είχαν μαζωχτεί γύρω από τον παπά για ν' ακούσουν το κλάμα της μικρής. Μα τη στιγμή που ο παπα-Βασίλης τη βουτούσε στην κολυμπήθρα, αυτή άρχισε να κουνά τα ποδαράκια της, να δείχνει πως χαίρεται και –όλοι το πρόσεξαν– να γελά! Ο παπάς τη βούτηξε στο νερό αλλά η ευλογημένη όχι μόνο δεν έκλαψε, αλλά με την πρώτη ευκαιρία, η βαφτισμένη πια δρακού, άρπαξε τον παπά από τα γένια και του τα τράβαγε σαν να ήθελε να τα ξάνει! Έτσι οι χωριανοί αντί ν' ακούσουν το κλάμα της Κατέρω, άκουσαν τις τσιρίδες του παπά. Κι εκείνη η αφιλότιμη, σαν να καταλάβαινε το χουνέρι του, γελούσε συνεχώς και μαζί της και οι καλεσμένοι! Είδαν κι έπαθαν να τραβήξουν τα δαχτυλάκια της μικρής μέσα από το σγουρό γέni του!

Μεγαλώνοντας η Κατέρω προκαλούσε συνεχώς την προσοχή των συγχωριανών της γιατί για κάποιο λόγο όλα συνέβαιναν πιο γρήγορα στη ζωή της σε σχέση με τα άλλα παιδιά του Κότρωνα. Περπάτησε γρήγορα, μίλησε προφέροντας τις λέξεις καθαρά, πριν καλά-καλά χρονίσει είχε όλα της τα δόντια, δεν ήταν ούτε πέντε όταν δόλωνε παραγάδι καλύτερα κι από τον πατέρα της, στα έξι συζητούσε μαζί του με πολύ

σοβαρότητα για τους ήρωες και για τα γεγονότα των ιστοριών που της διάβαζε, στα επτά είχε καταλάβει την έννοια της οικονομίας και των εμπορικών συναλλαγών και ούτω καθεξής. Οι εποχές έφευγαν, τα χρόνια περνούσαν, κι εκείνη, λες και τό 'χε μοναδικό σκοπό στη ζωή της, έβρισκε τρόπους να προκαλεί θαυμασμό, έκπληξη ή ανησυχία στις συζητήσεις γύρω από το όνομά της.

